

Görkəmli pedaqoqların vətən haqqında fikirləri doğma yurda məhəbbət tərbiyəsində qiymətli mənbə kimi

Zenfira Vəliyeva

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru,

ADPU-nun dosenti

Ayşad Əsgərli

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

Rəyçilər: ped.ü.f.d., dos. P.M. Həsənova,
ped.ü.f.d., dos. G.V. Sultanova

Açar sözlər: vətənə məhəbbət, milli dəyər, vətənpərvərlik

Ключевые слова: любовь к родине, национальная ценность, патриотизм

Key words: love to homeland, national value, patriotism

Vətənə sədaqətlik, xalqa, milli və mənəvi sərvətlərinə, Vətənə, xalqa, doğma torpağına, yurduna məhəbbət, adət-ənənələrinə hörmət Azərbaycan xalqının nəcib əxlaqi keyfiyyətlərindəndir.

Bəşəriyyətin tarixi inkişafında vətənpərvərlik hissini mahiyyəti və təzahür formaları yaşayış şəraitindən və insanlar arasında olan əlaqələrin dəyişməsi ilə bağlı olaraq dəyişmiş və inkişaf etmişdir. Bütün xalqlar kimi, Azərbaycan xalqı da öz doğma yurdunu, Vətəni qızğın məhəbbətlə sevmişdir.

Ümummillə lider Heydər Əliyev dəfələrlə çıxışlarında demişdir: “Gənclərimiz bizim tariximizi, keçmişimizi, dilimizi yaxşı bilməlidir. Milli dəyərlərimizi, milli ənənələrimizi, tariximizi yaxşı bilməyən gənc vətənpərvər ola bilməz. Hər bir gənc vətənpərvər olmalıdır. Vətənə sadıq olmaq, Vətəni sevmək, torpağa, yurduna bağlı olmaq - budur Vətənpərvərlik” (3).

Görkəmli şəxsiyyətə görə xoşbəxt uşaqlığı xalqın həyatından, onun ictimai quruluşundan və qanunauyğunluqlarından ayırmaq olmaz. Uşaqlar tək-cə ailə mühitini deyil, ictimai həyatın müxtəlif sahələrini görür, onlardan təsirlənir. İctimai həyatda baş verən hadisələr şüurlu, qanunauyğun və elmi əsasda qurulan ləyaqətli insan tərbiyə etmək asan olar. Çünki uşaqların ləyaqətli bir vətəndaş kimi tərbiyə olunması bunu tələb edir.

Qabaqcıl maarifpərvərlər və görkəmli pedaqoqlar gənc nəsə doğma yurda məhəbbət və vətənpərvərlik hissini hələ kiçik yaşlarından aşılamağı məsləhət görmüşlər. Onlar bu hissi əməksevərliklə doğma yurdun və vətənin xeyrinə iş görməklə əlaqələndirmişlər.

Azərbaycan xalqının vətənə məhəbbət hissi çox qədim zamanlardan “Doğma yurd şirin olar”, “Hər kəsə öz Vətəni əzizdir”, “Hər quşun öz yuvası istidir”, “Torpaq qüvvətli olar” və s. atalar sözlərində öz ifadəsini tapmışdır.

Bu baxımdan xalqımızın soy-kökünün qədimliyindən, mənəvi zənginliyindən xəbər verən “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanını öyrənmək olduqca aktualdır. Soy-kökümüzün güzgüsü, əxlaq kodeksi sayılan “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı zamana görə bizdən ən uzaq dövrdən xəbər verən hikmətli bir kitabdır. Əjdər Ağayev haqlı olaraq onu milli tərbiyə məktəbi adlandırır. O, göstərir ki, bu dastan türk-oğuz xarakterini, məişətini, mənəviyyatını, şəxsi-fərdi xüsusiyyətlərini, onların həyat, insan, əməl, fəaliyyət haqqında baxışlarını anlamaq üçün ən gözəl mənbədir (1, 104).

Dastan epos olmaq etibarilə onun əsas ideyasını vətənpərvərlik təşkil edir. Belə ki, insan cəmiyyətinin formalaşmasının ilkin mərhələsində aləm haqqında təsəvvürlərin birinci qatı mifologiyada cəmlənmişdir. Sonrakı qat isə epos adlanır. Epos etnoslararası münasibətlərin, münaqişələrin və müharibələrin nəticəsi olaraq yarandığından onun əsas ana xəttini, ideyasını qəhrəmanlıq, qoçaqlıq, cəsurluq, yurdsevərlik təşkil edir. Tariximizi, məişətimizi, adət-ənənələrimizi əks etdirən, milliliklə bəşəriyyəti özündə birləşdirən bu dastan Azərbaycan xalqının insanpərvər, yüksək humanist keyfiyyətlərə malik, saf və təmiz ailəyə sahib olma meyllərini əks etdirir. Düşmən təcavüzünə məruz qalmış torpaqlarımızı işğal edənlərə, tariximizi saxtalaşdıranlara, mənəvi mədəniyyət nümunələrimizə zorla sahib çıxmaq istəyənlərə tutarlı tarixi bir zərbədir “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı.

Şifahi xalq ədəbiyyatında Vətən sevgisini tərənnüm edən “Koroğlu” dastanından, bayatılardan, atalar sözlərindən təsirli misallar göstərmək olar. Xalq arasında belə bir bayatı geniş yayılmışdır:

Aşıq Vətən yaxşıdır,
Köynək kətan yaxşıdır.
Qürbət cənnət olsa da,
Yenə Vətən yaxşıdır.

Xalqımız Vətənin qədrini həmişə bilmiş və onu əziz tutmuşdur. Öz Vətəninə dərin məhəbbətlə sevən Azərbaycan xalqı həmişə yadellilərə qarşı qəhrəmanlıqla vuruşmuşdur. Babək, Cavanşir, Koroğlu, Nəbi, Həcər, Gültəkin, Mübariz, Fərid və yüzlərlə qəhrəmanlarımız zəhmətkeş xalqla birləşib vətənimizin azadlığı uğrunda zülm və soyğunçuluğu aradan qaldırmaq üçün mətanətlə vuruşmuşlar.

Nizami Gəncəvi Azərbaycan xalqının mübariz keçmişini, Vətəni uğrunda düşmənlərə qarşı mətanət və cəsəratli çıxış edən azərbaycanlı oğul və qızları öz əsərlərində dərin məhəbbət və böyük ehtirasla təsvir etmişdir.

Azərbaycan xalqının böyük oğlu M.F. Axundovun əsərlərində də vətənpərvərlik məsələləri xüsusi yer tutur.

Görkəmli şair A. Səhhət “Vətənim” şeirində öz fikrini belə ifadə etmişdir :

Vətəni sevməyən insan olmaz,
Olsa da o şəxsdə vicdan olmaz.

Bu misallarda şair insanlıq üçün ən böyük meyarı doğma yurda, Vətənə məhəbbətdə görür, bu nəcib hissdən məhrum olanlarda “vicdan olmaz” deyir.

H. Vəzirov “Quzğunlar” adlı məqaləsində vətənin qədir-qiymətini bilmək, onu əziz tutmağın əhəmiyyətindən danışaraq ürək ağrısı ilə yazırdı: “Amandır, quzğunlar.Vətən əldən gedir, yaman günlərə qalırıq, balalarımızın xatirinə, gələcəkdə övladlarımızın xatirinə rəhm edin vətənə, rəhm edin millətə, əl çəkiz mürətəd işlərdən, yoxsa, gələcək tarixdə adınız çəkiləndə lənət oxunacaqdır” (5).

İctimai həyatın gözəlliyi haqqında uşaq şüurunda formalaşan anlayışlar, onda doğma yurda məhəbbət hissini güclənməsinə müsbət təsir göstərir. Uşaq tədricən doğma yurdunun təbiətinə, möhtəşəm və yaraşlıq binalarına, baharda yaşılacaq, payızda sarılaşan ağaclarına, əlvan çiçəklərinə bağlanır: onda yaşadığı yerin hər yerdən yaxşı və yaraşlıq olduğu əqidəsi yaranır. Lakin məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda vətənpərvərlik hissini onun yaşadığı mühitin gözəlliyi ilə məhdudlaşdırmaq düzgün olmaz.

Uşaq doğma yurda, Vətənə məhəbbət hissini əsasən yaşlıların təbiətə, doğma yerlərə münasibətini nümunə əsasında mənimsəyir. Məsələn, ata-anası ilə bulvara, parka gəzintiyə çıxan 5 yaşlı uşaq gündən-günə gözəlləşən, yaşıllığa qərq olan bu yer, Xəzər, sahilə can atan qırçın ləpələr, dənizin işərisinə doğru uzanan körpü və s. haqqında valideynlərinin söhbətlərini dinlədikcə, həmin xoş mənzərəyə onların gözü ilə baxdıqca çox şeylər duyur. Uşaq hiss edir ki, bu gözəllik, bu möhtəşəm binalar, dənizdə üzən nəhəng gəmilər, neft buruqları öz-özünə əmələ gəlmir, yaşlıların əməyi ilə yaradılır. Bu mənada belə gəzinti və söhbətlər zamanı anlayış və xəyalına düzgün istiqamət vermək, ona aydın olmayanları aydınlaşdırma, gördüyü yerlərin bu günü və gələcəyi haqqında aydın, səliqə dillə izahat vermək zəruri və faydalıdır.

Bununla yanaşı, uşağı ancaq anlamaq, mühiti seyr etmək səviyyəsində saxlamaq düzgün olmaz. 5-6 yaşlı uşağı evdə və uşaq bağçasında yaşıllığa, habelə ev və çöl quşlarına qulluq etməyə həvəsləndirmək də çox vacibdir. Təbiəti qorumaq, əməyi sevmək, əmək adamlarına rəğbətlə yanaşmaq, əşyalarla ehtiyatla davranmaq və s. kimi hisslər bu prosesdə formalaşır və tədricən inkişaf edir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda doğma yurda məhəbbət və vətənpərvərlik hissi aşılamaq üçün aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirmək lazımdır:

— Uşaqlarda kiçik yaşlardan doğma və gözəl yurdumuza, qəhrəman xalqımıza məhəbbət hissi tərbiyə etmək.

— Məktəbəqədər yaşdan Vətən üçün zəhmət çəkməyə, ailədə, uşaq bağçasında uşaqların yaşlarına müvafiq özünəxidmət və faydalı əməkdə iştirak etmək vərdişi yaratmaq.

— Vətənimizdə yaşayan qardaş xalqlara məhəbbət və rəğbət hissi aşılamaq.

— Kiçik yaşdan öz Vətəninin sərvəti, əzəməti və gözəlliyi ilə fəxr etmək, daha doğrusu, milli iftixar hissi tərbiyə etmək.

— Məktəbəqədər yaşdan uşaqlarda Vətənimizin düşmənlərinə, millətçilərə qarşı nifrət hissi oyatmaq.

Beləliklə, məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda vətənpərvərlik hissini əmələ gəlməsində ictimai mühitlə tanışlığın müstəsna əhəmiyyəti vardır. Çünki, uşaq üçün Vətən ailədən, yaşadığı mühitdən, doğma yurddan başlayır.

Məqalənin aktuallığı. Şərhlə etdiyimiz məsələlər hər zaman aktualdır. Gənclərin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunması, ulu babalarımızdan bizə miras qalmış zəngin mənəvi irsimizi öyrənmək, onun elmi mahiyyətini açmaq müasir dövrdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu mənada milli-mənəvi dəyərlərimizin, tarixi köklərimizin araşdırılması və təbliğinə dərinlən bələd olmaq olduqca aktualdır.

Məqalənin elmi yeniliyi. Klassik pedaqoqların vətənpərvərlik haqqındakı fikirlərinin qloballaşma dövründə də öz əhəmiyyətini itirməməsi, indi də qüdrətli mənbə mövqeyində olması elmi şəkildə əsaslandırılır.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədə irəli sürülən təkli və nəticələrdən məktəbəqədər sahə üzrə çalışanlar və uşaq birliyi rəhbərlərinin işinin yenidən qurulmasında istifadə oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Ağayev A.A Azərbaycan ictimai-pedaqoji fikrində şəxsiyyətin formalaşması problemi. Bakı: Avropa, 2005.

2. Əliyeva Ş.Q. Məktəbəqədər pedaqogika. Bakı, 2010.

3. Müstəqil Azərbaycan Respublikası gənclərinin birinci forumunda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin nitqi "Xalq qəzeti", 1996, 6 fevral.
4. "Kitabi-Dədə Qorqud" Bakı: Yazıçı, 1988.
5. Vəzirov N.B. Məqalə və felyetonlar. Bakı: ADU-nun nəşri, 1961.
6. Vəliyeva Z. İ. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda Vətənə məhəbbət hissi tərbiyəsi. Bakı, 1977.
7. Vəliyeva Z.İ. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların əxlaq tərbiyəsi. Bakı, 2012.

З. Велиева, А. Аскерли

Мнения выдающиеся педагогов о Родине как ценный источник в воспитании любви к родной край

Резюме

Чувств любовь и искренность к Родине должен осуществляться ребятам с младших лет. Многоценные примеры устных и письменных литературы, а также фольклор Азербайджана является ценным источником в любви к своей Родине и родной край.

Z. Valiyeva, A. Asgarli

Thoughts about country of the notable pedagogues as valuable source to native country in the love upbringing

Summary

The sense of love and affection for homeland must be taught children who are our future from their early years. The rich folklore of Azerbaijan, the sample of oral and written literature are very valuable source for children to teach them the sense of love and commitment to native land.

Redaksiyaya daxil olub: 13.02.2018